

JUHLAKIRJA
KANTA-HÄMEEN
SOTAORVOT

10 v

HISTORIAA

Ihmiskunnan historia on sotien historiaa ja varmasti sotia ja ryöstöretkiä on ollut jo ennen kun niitä on tallentunut tietoomme. Aina kun soditaan tulee uhreja. Varsinaiset uhrin ovat nuoria miehiä, mutta aina heidän lisäksi tulee muita kärsimään joutuvia. Kuolleen vanhemmat menettävät vanhuuden turvansa ja työnsä jatkajan, vaimot puolisonsa ja lapset isänsä. Henkisen taakkansa lisäksi jälkeenyjääneet joutuvat useasti taloudellisiin vaikeuksiin toimeentulonsa vuoksi. Yhteiskunta tulee joskus avuksi, mutta aina siihen ei ole ollut mahdollisuuksia eikä vielä nykyisten sotienkaan uhrin vältyä ahdingoilta vaan selviytyminen on ulkopuolisen avun varassa.

Lainaan hieman Kaatuneitten Omaisten Liiton 50-vuotisjuhliksi valmistunutta, Torsti Salosen kirjoittamaa teosta ” Muistot elävät ”. Vuonna 1343 Ruotsin kuningas säätii lain, jonka mukaan sodassa kaatuneen upseerin leskelle myönnettiin verohelpotuksia ja hänellä oli nautintaoikeus sotilasvirkataloonsa kuolemaansa asti. Vuonna 1747 perustettiin vapaaehtoinen sotilasvirkakunnan leski ja orpokassa. sitten vuonna 1791 säädettiin laki, jossa kaikille kaatuneitten sotilaitten leskille oli maksettava eläkettä.

Itsenäisyytemme alussa käydyssä sisällissodassamme menetettiin 30 000 ihmishenkeä ja orpoja arvellaan olleen noin 14 000, joista Täysorpoja noin 1 000. Poliittisesta tilanteesta johtuen valkoisten leskien ja orpojen toimeentulo turvattiin lailla, mutta punaisten puolella taistelleiden omaiset saivat turvautua köyhäinhoitoon. Vuonna 1938 säädettiin yleinen sotilastapaturmalaki joka määräsi korvauksia maksettavaksi asepalveluksessa kaatuneen leskelle ja lapsille. Vuonna 1941 laki uudistettiin ja se tuli olemaan kaatuneitten omaisten huollon perusta sodan loppuun asti.

Talvisodan jälkeen kaatuneitten omaiset olivat niin hajanainen ryhmä etteivät he voineet aikaansaada yhdistävää järjestöä kuten esimerkiksi invalidit tekivät. Sotaleskien kokouksessa lokakuussa 1942 vedottiin valtiovaltaan leskien eläkkeiden korottamisesta ja ammattikoulutuksen kehittämistä. Tehdyistä aloitteista Suomen Aseveljien Liitto ryhtyi hoitamaan leskien asiaa. Vuonna 1945 Moskovan rauhansopimukseen vedoten Aseveljiliitto lakkautettiin ja kaatuneitten omaiset olivat jälleen ilman kattojärjestöä. Poliittisesta tilanteesta johtuen ei Suomen Aseveljien Liiton perinteen pohjalta voitu päästä jatkamaan, vaan Sotaleskien Huolto, Kaatuneitten Vanhemmat ry ja Kaatuneitten Omaiset alkoivat ajaa sodan uhrien asiaa. Tammikuussa 1946 liitot yhtyivät ja nykyinen KOL ry oli syntynyt. Liitolla oli oma sotaorpojaostonsa, mutta se ei koskaan saavuttanut suurta kannatusta. Kaatuneitten Omaisten paikallisyhdistyksiä oli runsaasti eri puolilla Suomea. Myös Hämeenlinnassa oli oma yhdistyksensä. Kansainvälisesti ranskalaiset yrittivät saada 1950- luvulla syntymään maailmanlaajuista yhteistoimintaa sotaorpoasiassa. Suomen edusti yhteydenpidoissa kenraali A E Martola. Mitään suurta ei asiassa saatu aikaan.

Ajatus uusimuotoisten sotaorpo-yhdistysten perustamisesta syntyi Lahdessa tammikuussa 1999 ja johti Lahden Seudun Sotaorpo-yhdistyksen perustamiseen 13.11.1999 Tämän jälkeen omia ja Kaatuneitten Omaisten paikallisyhdistysten kanssa yhdessä toimivia yhdistyksiä on koko maassa yli 40 ja niissä sotaorpojäsäniä yli 10 000.

Hämeen Sanomien kirjoitus sotalapsista huhtikuussa 2003 herätti nykyisen kunniapuheenjohtajamme Pirkko Myllyojan mielessä kysymyksen missä ovat sotaorvot. Pirkko oli pitkään kaivannut vertaisryhmää, jossa olisi voinut purkaa tuntojaan isättömäksi joutuneiden sotaorpojen kanssa. Pirkko otti yhteyden toimittaja Anneli Heräjärveen, joka laati kirjoituksen Tornioista Hämeenlinnaan muuttaneesta, kahdeksanvuotiaana isänsä sodassa menettäneestä sotaorpo Pirkosta. Samalla kävi ilmi että Lahdessa oli perustettu sotaorvoille oma yhdistys.

Pirkko otti yhteyttä Pääkaupunkiseudun Sotaorpojen puheenjohtajaan, joka lupasi tulla opastamaan meitä jos olemme perustamassa omaa yhdistystä. Hämeen Sanomissa esitettiin kutsu Kanta- Hämeen alueella asuville sotaorvoille tulla keskustelemaan sotaorpoudesta. Toukokuun 5 päivänä 2003 Tykistömuseon kahvioon saapui kahden Helsingistä tulleen vieraan lisäksi hämmästyttävän runsaasti peräti 35 sotaorpoa. Vilkkaan keskustelun päätteeksi päätettiin perustaa yhdistys Kanta- Hämeen Sotaorvot. Perustamisasiakirjan allekirjoitti paikalla olleet 35 uuden yhdistyksen jäsentä. Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin Pirkko Myllyoja ja hallituksen jäseniksi Sinikka Hailla, Osmo Noponen, Riitta Parkkonen, Esko Raitanen, Jaakko Rautanen ja Leena Sandberg.

Hallitus laati yhdistykselle Kaatuneitten Omaisten Liitto ry:n mallin mukaiset säännöt, jotka yleinen kokous hyväksyi ja Patentti- ja rekisterihallitus vahvisti 02.11.2003. Yhdistys päätti pitää kuukausikokouksia aina kuukauden ensimmäisenä maanantaina. Kokoontumispaikkana toimi aluksi Raatihuoneenkadulla sijaitseva Pysäkki ja myöhemmin Tykistömuseo. Vuosien varrella tapaamisia on pidetty myös Hämeenlinnan ympäristön kunnissa. Näistä tapaamisista tarkemmin muualla kirjassa. Kokouksissa on lähes aina ollut ulkopuolisia kertomassa omasta alastaan. Mieleenpainuvimpia esityksiä on ollut 99- vuotiaan lääninrovasti Väinö Palvan kertomus KEK:in eli Kaatuneitten Evakuointikeskuksen perustamisesta ja toiminnasta vaikeissa rintamaolosuhteissa. Palvan kirjat sankarivainajien matkoista kotimultiin ovat lukemisen arvoisia. Toinen vaikuttava luento oli sosiaalineuvos Lea Savolaisen esitys saattohoidosta ja suhtautumista sairauteen ja edessä olevaan kuolemaan. Näiden lisäksi monia muitakin hyviä esityksiä on jäänyt läsnä olleiden mieliin.

YHDISTYKSEN TARKOITUS

Yhdistys kuuluu jäsenenä Kaatuneitten Omaisten Liitto ry:hyn.

Yhdistyksen tarkoituksena on paikallisena Kaatuneitten Omaisten Liitto ry:n jäsenyhdistyksenä toimia sotaorpojen ja muiden kaatuneitten omaisten hyväksi valvomalla heidän etujaan ja toimimalla heidän puolestaan. Yhdistyksen tarkoituksena on myös vaalia sodissa kaatuneitten ja sodan olosuhteissa henkensä menettäneiden muistoa, edistää kaatuneitten omaisten yhteistoimintaa ja jäsentensä virkistystoimintaa.

TARKOITUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys kerää ja tallentaa tietoa kaatuneitten omaisten vaiheista ja kokemuksista sekä harjoittaa alaan liittyvää tutkimusta. Yhdistys järjestää esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia, tutustumiskäyntejä ja muita vastaavia tapahtumia, harjoittaa julkaisu- ja tiedotustoimintaa, pitää yhteyttä omaa toimintaa lähellä oleviin muihin yhdistyksiin sekä pitää yhteyttä yhdistyksen tarkoitusperiä edistäviin viranomaisiin, päättäjiin ja tiedotusvälineisiin.

Yhdistys voi toimintansa tukemiseksi asianmukaisen luvan saatuaan järjestää arpajaisia ja rahan-keräyksiä sekä vastaanottaa lahjoituksia ja testamentteja.

Yhdistyksen merkitys ja tulevaisuuden suunnitelmat sekä haasteet.

Kanta-Hämeen Sotaorpoyhdistys on kymmenvuotisen olemassaolonsa aikana osoittanut tarpeellisuutensa. Ilman alkuaikojen tarmokkaita henkilöitä, jotka lähtivät perustamaan paikkakunnalle yhteistä yhdistystä sotaorvoille, emme nyt juhlisi tätä kymmentä vuotta. Sotaorpos on saanut uudet kasvot. Aikaisemmin olimme hiljainen vaiettu joukko, joka sai tulla toimeen omillaan.

Huolimatta siitä, että meillä ei ollut isää tukemassa äitiä kasvun ja kehityksen tiellä, meistä kuitenkin tuli kelpo kansalaisia. Meidän useimpien lapsuus oli aika niukkaa. Sotaleskiäidit saivat keksiä ja ahkeroida, jotta lapsilla olisi ollut edes jonkinlainen katto pään päällä ja vaatteet sekä välttämätön ruoka. Näin oli etenkin siirtolaislasten kohdalla. Myös joidenkin kohdalla koulutus jäi vähäiseksi, koska toimeentulon hankkiminen oli syynä varhaiseen työhönmenoon. Kova työnteko, sisu ja sitkeys auttoivat elämässä eteenpäin.

Jokaisella meistä on oma sotaorpotarinamme ja on vahvistavaa saada kertoa, että meillä kaikilla on jo lapsuudessa koettu yhteinen suru ja turvattomuuden tunne. Tänä päivänä voimme yhdistyksen tilaisuuksissa kysyä sotaorpoystävältä esimerkiksi: ”Kaatuiko sinun isäsi talvi- vai jatkosodassa ja missä päin hän taisteli sekä montako teitä lapsia jäi ilman isän turvaa?” Tällainen keskustelu ja yhteiset kokemukset ovat vertaistukea parhaimmillaan.

Saadaksemme valtiovallan tunnustuksen, Kaatuneitten Omaisten Liitto, johon yhdistyksemme kuuluu, on vuonna 2010 ryhtynyt keräämään ja rekisteröimään vielä elossa olevat sotaorvot sotaorporekisteriin. Mehän olemme se sukupolvi, joka menetti eniten sodan seurauksena, oman isän.

Yhdistyksen jäsenet ovat kaikki jo eläkeiässä, nuoremmatkin yli 65-vuotiaita, ja yhdistyksemme toiminta on nyt vielä meidän konkareiden varassa. Siksi tulevaisuudessa nuorempia voimia tullaan tarvitsemaan. Sotaorpojen lapset eivät ole vielä olleet mukana yhdistyksen toiminnassa, joten olisi hyvä saada heitä innostumaan mukaan toimintaan. On ehdotettu yhteisiä tilaisuuksia näiden lasten kanssa. Meillä on paljon kerrottavaa tuleville sukupolville selviytymistarinamme ja kokemuksiemme kautta. Olemme sukupolvi, jolle Suomen itsenäisyys on tärkeä. Haluamme esimerkillämme siirtää jälkipolvillemme ne arvot, joiden puolesta on annettu kallein uhri - oman isän henki.

LIPUNNAULAUSTILAISUUS

RAATIHUONE 14.10.2006

Veteraanitilaisuuksissa on aina mukana vaikuttava lippulinna.

Jäsenemme kiinnittivät huomiota siihen ettei mukana ole Kaatuneitten Omaisten Liiton tai Sotaorpojen lippua vaikka me orvot katsomme kuuluvamme osaltamme veteraaneihin sillä isämme olisivat veteraaneja jos olisivat saaneet elää. Kävi ilmi, että sosiaalineuvos Veikko Miettinen oli suunnitellut Kaatuneitten Omaiset Liitolle oman lipun vuonna 1953. Jotkut sotaorpyhdistykset olivat jo hankkineet oman lipun. Myös Kanta- Hämeen Sotaorvot ry ryhtyi lipunhankintatyöhön. Pääkaupunkiseudun Sotaorvoissa aktiivisesti toimiva Pirkko Helenoro lupasi lahjoittaa meille lippukirjan ja osallistui Kaatuneitten Muistosäätiön lisäksi lipun 400 euron hintaisiin hankintakustannuksiin. Kiitokset Pirkolle.

Yhdistys ryhtyi puheenjohtajansa Pirkko Myllyojan johdolla valmistelemaan lipun vihkimistilaisuutta. Hämeenlinnan kaupungilta saimme korvauksetta käyttöömmme Raatihuoneen juhlasalin joten juhla sai arvoisensa puitteet. Lipun naulaus- ja vihkimistilaisuus pidettiin lokakuun 14 päivänä 2006. Juhla noudatti perinteitä fanfaareineen, lippujen saapumisella ja lippulaululla. Ohjelmassa olivat mukana Vanajaveden Vasket ja mieskuoron seniorit. Mukana olleet muistavat arvokkaan juhlatunnelman.

Lippu saapuu

Perinteisen naukauksen suorittivat oheisen listan mukaisesti veteraanijärjestöjen, valtiovallan, puolustusvoimien, Kaatuneitten Omaisten Liiton ja sotaorpoyhdistysten, kaupungin ja seurakunnan edustajat

Lipun nauhaus 14.10.2006 klo 13.00 Hämeenlinnan Raatihuoneella

Lipun nauhasivat:

Kaatuneitten Omaisten Liitto ry

Petri Leary

Hämeenlinnan Kaatuneitten Omaiset ry

Annelma Hononen

Sotainvalidien Veljesliiton
Hämeenlinnan seudun osasto ry

Jarkko Järvinen

Hämeenlinna-Vanajan Sotaveteraanit ry

Eino Saha

Hämeenlinnan Rintamaveteraanit ry

Taru-Piia Koskivaara

Kanta-Hämeen Rintamanaiset ry

Saila Oksanen

Kaatuneitten Omaisten Liiton
Hämeen piiri ry

Matti Pitkälä

Lottajärjestön edustaja

Helmi Frick

Sotaorpyhdistysten edustaja

Pekka Heikkinen

Hämeenlinnan Sotalapset ry

Antti Suominen

Valtiovallan edustaja

Sirkka-Liisa Hallila

Läntinen Maanpuolustusalue

Ulla Aarnio

Hämeen Sotilaslääni

Ulla Aarnio

Hämeenlinnan kaupunki

Satei Tamelaho

Hämeenlinna-Vanajan seurakunta

Kari Koskinen

Kummiyhdistyksen edustaja

Lea Niemi

Lahden Seudun Sotaorpyhdistys ry

Taru Heikkinen

Tampereen Seudun Sotaorvot ry

Ulla Aarnio

Kanta-Hämeen Sotaorpyhdistys ry:n

- perustajajäsen

Sirkka-Liisa Hallila

- varapuheenjohtaja

E.O. Anttonen

- puheenjohtaja

Pirkko Pylynen

Puheenjohtaja Pirkko Myllyoja naulausvuorossa

Kari Koivu lippua vihkimässä

Kenraali Ilkka Aspara pitämässä juhlapuhetta

Olemme kokoontuneet tänään tänne Hämeenlinnan Raatihuoneelle Kanta-Hämeen sotaorvot ry:n lipun naulaustilaisuuteen. Tämä juhlava tilaisuus on eräs esimerkki sen kehityksen tuloksesta, joka yhteiskunnassamme on tapahtunut sen jälkeen, kun viime sotiemme eri kansalaisryhmille aiheuttamia traumoja on alettu purkaa vuosikymmenien vaikenemisen jälkeen. Eräänä tällaisena kansalaisryhmänä ovat sotaorvot, jotka viimeisen vajaan kymmenen vuoden aikana ovat alkaneet järjestäytyä ja tuoda esille omia kokemuksiaan.

Talvisota, Jatkosota ja Lapin sota vaativat yhteensä yli 90 000 suomalaisen, miehen ja naisen hengen. He joutuivat antamaan Suomelle kalleimman uhrin. Heidän ja koko veteraani-sukupolvemme tekojen johtoajatuksena sodan vuosina oli vahva tahto puolustaa isänmaata ja luja usko oman asian oikeutukseen. Kirjailija Antti Tuurin Rukajärvi-sarja alkaa sanoin: ”Onhan sitä lähdeittävä puolustamaan, kun kerran pyydetään, isänmaata”. Se kuvaa sitä eleeöntä ja korutonta tapaa, jolla suomalainen mies osoitti velvollisuudentuntoaan ja puolustustahtoaan. Veteraanisukupolvi, miehet ja naiset, pelastivat maan ja ansaitsivat kunnian, jota mikään ei voi himmentää. Vapautemme hinta oli kallis, mutta tehtyjen uhrausten ja veteraanien taistelun ansiosta maatamme ei miehitetty ja säilytimme vapautemme, itsenäisyytemme ja oman yhteiskuntajärjestyksemme.

Viisi vuotta kestänyt sota koetteli kovasti koko maatamme ja kansaamme. Koko silloinen väestömme joutui sodan vaikutusten kohteeksi, joka suoraan tai välillisesti.

Rintamaolosuhteissa toimi enimmillään lähes 530 000 miestä, syksyllä 1941 hyökkäysvaiheen aikana ja kesällä 1944 torjuntataistelujen aikana. Naisia rintamaolosuhteissa palveli kymmeniä tuhansia, lottia, sairaanhoitajia, apuhoitajia ja sotilaskotisisaria. Kotirintaman sotataloudessa ja ilmavalvonnassa ja tukitehtävissä oli niin ikään kymmeniä tuhansia naisia. Sen lisäksi naiset, lapset ja vanhukset tekivät kotirintamalla miestenkin työt.

Monet yksittäiset ryhmät joutuivat muita enemmän kärsimään sodasta. Näitä ryhmiä olivat mm. evakot (n 450 000) ja pohjoismaihin, lähinnä Ruotsiin siirretyt sotalapset (n 80000). Kaikkein kovimman hinnan joutuivat maksamaan kuitenkin sotainvalidit, jotka menettivät terveystensä iäksi sekä kaatuneiden omaiset eli sotalesket ja sotaorvot. Pysyvästi sodissamme vammautui n 94 000 henkilöä, sotaleskiä oli n 30 000 ja sotaorpoja n 50 000. Tämä merkitsi, että sodan päättyessä joka 16. mies oli sotainvalidi, joka 17. nainen sotaleski ja joka 25. lapsi sotaorpo. Tänäpäin sotainvalideja on jäljellä n 14 000, joista 400 naisia, sotaleskiä n 6 000 ja sotaorpoja vielä kymmeniä tuhansia, ehkä noin 45 000, tarkkaa lukua ei tiedetä.

Minunkin perheeni joutui maksamaan sodasta kovan hinnan. Isäni oli vaikeavammainen sotainvalidi. Myös enoni ja yksi setäni olivat sotainvalideja. Tätini oli sotaleski ja kaksi serkkuani sotaorpoja. Sodan jälkeen alkoivat jälleenrakennuksen vuodet. Maa piti rakentaa uudelleen, evakot asuttaa ja maksaa Suomen kantokykyyn nähden valtavat sotakorvaukset. Alkoi vertaansa vailla oleva uurastus. Suuret ikäluokat syntyivät. Lähes kaikki suomalaiset olivat menettäneet jotain sodan vuosina. Sodasta toivuttaessa perustettiin pian järjestöjä sodasta eniten kärsineiden tukemiseksi. Kaatuneitten Omaisten Liitto perustettiin alkuvuodesta 1945 tavoitteen sotaleskien perheiden etuuksien ajaminen siten, että lesket pystyisivät vastaamaan perheensä taloudesta ja lasten kasvatuksesta ja koulutuksesta.

Sotaleskien osa ei ollut helppo. Perhettä kohtasi isän menetyksen lisäksi sen seurauksena myös taloudellinen ahdinko. Yhteiskunta tuki lesken toimeentuloa ja orpojen koulutusta huoltoeläkkeen muodossa, mutta tuet olivat riittämättömiä jälleenrakennuksen ja sotakorvausten vaatiessa kansakunnan kaikki resurssit. Luotu tukijärjestelmä ei kyennyt antamaan riittävää taloudellista turvaa eli korvaamaan aikuisen miehen työpanosta ja ansiota, vaan sotalesket joutuivat ponnistelemaan kaksin verroin muihin verrattuna kyetäkseen hankkimaan edes perustoimeentulon, usein monilapsiselle perheelleen. Maaseudun sotaleski joutui yksin hoitamaan talon ja sen miehelle kuuluneet työt ja kaupunkien, kotona perheenäiteinä olleet, joutuivat kodin ulkopuolelle töihin, usein aivan ammattitaidottomina. Moni meni naimisiin taatakseen oman ja lastensa toimeentulon. Monet tekivät useaa työtä. Ahdinkoa lisäsi joskus sosiaalinen paine, kun leskien oletettiin elävänsä loppuelämänsä kaatuneen miehensä muistolle. Huoli lasten hoidosta, kasvatuksesta ja koulutuksesta lisäsi tuskaa. Vaikeassa tilanteessa äiti ei aina jaksanut, loitontui lapsistaan tai yksinkertaisesti ei vain jaksanut enää elää. Näin sotaorvosta saattoi tulla täysorpo ja hän joutui isovanhemmilleen tai sukulaisille.

Sotaorpojen osa ei ollut kadettava. Välittömästi sodan jälkeen, senhetkisessä tilanteessa ei edes kaatuneiden muistoa erityisesti pidetty esillä. He ikään kuin kuuluivat asiaan. Heidän uhriensa merkitys tuki ymmärrettiin, mutta asialla ei sopinut elämöidä. Samoin oli sotaorpojen laita. Heistä vaiettiin ja he itse vaikenivat. Paitsi isän ikävä, orpoja kalvoi yksinäisyys ja turvattomuuden tunne. Isän menetys oli kova isku, joka muutti perheen koko elämän suunnan. Lapsen suru ja jäljelle jääneen vanhemman suru liittyivät yhteen, mutta usein lapsen surua ei jaksettu tai osattu käsitellä. Kaatuneiden leskiä lohduteltiin usein sillä, että heidän läheisensä oli antanut suuren uhrin isänmaalle. Pieni lapsi ei kuitenkaan tällaista ymmärrä ja isän menetys on voinut lapsen iästä ja kehitysvaiheesta riippuen olla hyvin ahdistava asia.

Perheen taloudellisen tilanteen muutos isän kuoltua aiheutti perheessä jopa suoranaista puutetta ja hätää. Koulussa sotaorvot saattoivat joutua isättöminä ja köyhinä kiusatuiksi, jopa halveksituiksi. Joskus ymmärtämättömyyttä tuli aikuisten, jopa viranomaisten taholta. Toisaalta on olemassa monia hienoja selviytymistarinoita. Elämän oli jatkettava ja lapsikin taipui arjen painossa kätkien sisäänsä ahdistuksen ja tuskan, joka vasta viime vuosina on purkautunut. Sota-aikana lapset joutuivat pakosta jo hyvin nuorina työhön ja oppivat selviytymään arjen aherruksesta. Lapsista kasvoi itsenäisiä, vastuuntuntoisia ja työteliäitä heidän joutuessaan ottamaan aikuisen roolin äitinsä apuna ja pienempien sisarustensa hoivaajana. Sotaorvot kasvoivat kunnan kansalaisiksi ja tekivät elämäntyönsä yhteiskunnan palveluksessa. Nyt nuorimmatkin sotaorvot ovat 60-vuotiaita äitejä ja isiä ja isovanhempia ja jättämässä aktiivisen työelämän.

Tänään tuntuu aivan käsittämättömältä se suhtautuminen, joka tuli monien sotaorpojen osaksi. Selitystä on kai yleisesti haettu siitä, että kansakunta oli kerta kaikkiaan väsynyt ja kyllästynyt sotaan ja koko yhteiskunta ja kaikki kansalaisryhmät olivat kärsineet tai katsoivat kärsineensä sodasta. Ehkä monet myös katsoivat itsekkäästi, että on tässä omiakin murheita ja puutetta aivan riittävästi, hoitakoon jokainen omat asiansa. Sodan jälkeen muuttunut yhteiskunnallinen tilanne ja Suomen poliittinen asema virallisesti sodan hävinneenä osapuolena eivät myöskään suosineet tai edes sallineet sodasta ja sen seurauksista puhumista.

Muutos suhtautumisessa sotiimme yleensä ja sodan uhrien kokemuksiin tapahtui kylmän sodan päätyttyä ja kansakunnan alkaessa arvioida uudelleen lähihistoriaansa. Suhtautumisen muutos on näkynyt paitsi sotiemme veteraanien tekojen nostamisena niille kuuluvaan arvoon, myös laajana kiinnostuksena sotavuosiemme tapahtumiin sekä eri kansalaisryhmien kokemuksiin sotavuosina. Alettiin ymmärtää, että sota oli ollut myös siviilien sotaa. Sotiemme historiaa onkin viime vuosina tulkittu uudella innolla ja laajat kansalaispiirit ovat kiinnostuneet lähimenneisyydestämme. Tämän päivän nuoriso, joka on maanpuolustustahtoista, on erittäin kiinnostunut isovanhempiensa teoista ja kokemuksista. Asioista, joista on vaiettu, on otettu laajaan julkiseen tarkasteluun. Voidaan hyvällä syyllä sanoa, että sodan jälkeen rakentuneet padot ovat viime vuosina murtuneet.

Myös sotaorvot ovat halunneet tehdä tiliä menneisyytensä kanssa. 1990-luvun lopulla sotaorvot alkoivat Kaatuneitten Omaisten Liiton suojissa perustaa omia yhdistyksiään. Ensimmäinen sotaorpojen yhdistys

perustettiin vuonna 1999 ja tällä hetkellä yhdistyksiä on 21 eri puolilla maata. Vaikka sotaorpojen yhdistystoiminnan keskeisenä tavoitteena on yhteydenpito ja yhdessäolo samanlaisen kokemuspohjan omaavien kohtalotoverien kanssa, on yhdistystoiminnan eräänä, luonnollisena tavoitteena sotaorpojen edunvalvonta. Sotaorvot ovat tunteneet olevansa ikään kuin väliinputoajia sotasukupolven ja suurten, sodan jälkeen syntyneiden ikäluokkien välissä. Esimerkkeinä sotaorpojen edunvalvontapönnisteluista olkoon vaikka muutamat eduskunnassa tehdyt kirjalliset kysymykset, jotka ovat liittyneet sotaorpojen asemaan ja etuisuuksiin. Edunvalvonta noussee yhä tärkeämmälle sijalle nyt, kun varsinainen tammenlelväsukupolvi hiljalleen poistuu joukostamme ja sotaorvot ikääntyvät.

Sotaorpojen vuosikymmenien vaikeneminen on aivan viime vuosina purkautunut muistelmien ja kirjojen kautta. Keski-iän ylittäneet isättömät lapset ovat alkaneet etsiä omia juuriaan. Lähtösyyksensä voitaneen pitää Timo Malmin kokoamaa kirjaa ”Isän ikävä, sotaorvot kertovat” (2001). Tämän kirjan liikuttavat tarinat nostivat sotaorvot unohduksesta ja heidän kohtalonsa suuren yleisön tietoisuuteen. Kirjan saama suuri huomio ja julkisuus olivat osoituksena siitä, että kirjalle oli olemassa selkeä sosiaalinen tilaus. Tämä kirja mursi padot ja tällä vuosikymmenellä on ilmestynyt lukuisia sotaorpojen muisteluihin perustuvia kirjoja. Aivan viime aikoina eri puolilla Suomea on ilmestynyt useita maakunnallisia tai alueellisia muistelmakirjoja tai tarinakokoelmia, yleensä paikallisen sotaorpojen yhdistyksen siipien suojassa. Tämä kehitys on ollut erittäin suotavaa. On tärkeää, että tämän kansalaisryhmän muistitieto sotavuosiemme kokemuksista saadaan kootuksi ja taltioiduksi. Se on osa kansakunnan historiaa ja muistia.

Myös näyttämölle sotaorpojen kova kohtalo on yltänyt Teatteri Avointen ovin näytelmässä ”Meitä on monta”. Tämä näytelmä, joka oli ensimmäinen sotaorvoista ja sotalapsista kertova näytelmä, sai laajaa huomiota.

Voidaan siis todeta, että sotaorpojen asia on vuosikymmenien vaikenemisen jälkeen nyt nostettu suuren yleisön tietoisuuteen yhdessä eräiden muiden sodasta kärsineiden ryhmien kanssa. Ansio tästä kuuluu paljolti järjestäytyneille sotaorpo-yhdistyksille, joista yhden, Kanta-Hämeen Sotaorvot ry:n lippua olemme tänään naulaamassa ja vihkimässä.

Tänään kansakunta arvostaa avoimesti koko veteraanisukupolven työtä. Isämme taistelivat ja pelastivat maan vapauden ja itsenäisyyden ja äidit ja isovanhempamme pitivät huolen siitä, että kotirintama kesti. Kaatuneemme ovat kansakuntamme sankareita, jotka joutuivat elämällään lunastamaan maamme vapauden.

Te, arvoisat kaatuneiden omaiset, sotelesket ja sotaorvot, olette joutuneet maksamaan kovan hinnan vapaudestamme menettäessänne puolisonne ja isänne. Olen varma siitä, että kaikkien suomalaisten myötätunto on puolellanne ja voitte kokea arvostusta siitä, että olette kunniakansalaistemme lähiomaisia.

Arvoisat Kanta-Hämeen Sotaorvot ry:n jäsenet ja toiminnan tukijat!

Tervehdin teitä puolustusvoimienpuolesta ja kiitän teitä siitä, että yhdistystoimintanne kautta suotte sotaorvoille mahdollisuuden päästä yhteyteen samanlaisen kohtalon kokeneiden ihmisten kanssa. Toivotan parasta menestystä toiminnallenne sekä pyrkimyksillenne parantaa sotaorpojen asemaa.

Lisäksi puhui kauniisti kaupungin puolesta kansanedustaja Satu Taiveaho. Näiden lisäksi kuultiin eri järjestöjen lyhyitä puheenvuoroja. Lopuksi nautittiin juhlakahvit.

SOTAORPOJEN KUUKAUSITAPAAMISET

Toimintaamme kuuluu joka kuukauden ensimmäisenä maanantaina pidettävä kuukausikokous, jota nykyään kutsutaan kuukausitapaamiseksi. Aluksi ne pidettiin Pysäkillä, ja nyt Museon Militarialla eli entisellä Tykistömuseolla. Näitä tapaamisia on ollut myös lähikunnissa, kuten Janakkalassa useita kertoja ja Lopella, jossa tutustuttiin Punelia-järven rannalla olevaan Marskin majaan. Hausjärvellä, Lammilla, Rengossa ja Tuuloksessa olemme käyneet oppaiden johdolla kirkoissa ja sankarihautoilla.

Kuukausitapaaminen Marskin majalla 03.05.2005

Kukkatervehdys Tuuloksen sankarihaudalla

Meillä on ollut onni saada tapaamisiimme luennoitsijoiksi asiantuntijoita eri aloilta. Olemme kuulleet esitelmiä mm. terveyteen liittyvistä asioista, sota-ajan toiminnoista ja olemme tutustuneet Museo Militarian multimedioihin sekä museon näyttelyihin. Erityisesti on jäänyt mieleen lääninrovasti Lauri Palvan kertomus Kaatuneitten Evakuointikeskuksen perustamisesta ja toiminnasta. Toinen mieleenpainuva esitys oli sosiaalineuvos Lea Savolaisen kertomus saattohoitotoiminnasta ja suhtautumisesta edessä olevaan poismenoon.

Sotaorpotapaamiset Lahdessa

Lahden Sotaorpo yhdistys on järjestänyt seminaareja sotaorvoille jo yhdeksän vuoden ajan. Näihin vuosittaisiin tapahtumiin olemme myös osallistuneet. Luentojen aiheet niissä ovat olleet mielenkiintoisia ja käsitelleet mm. sota-aikaa ja siitä selviytymistä. Tämän ajan historiahan koskettaa juuri erityisesti meitä sotaorpoja. Luennoitsijana on ollut maamme eturivin asiantuntijoita.

Hengelliset ja kulttuuripäivät

Olemme osallistuneet näihin vuotuisiin kulttuuripäiviin mahdollisuuksien mukaan. Mieleenpainuvin tapahtuma oli, kun Ilmajoella Ilkanrannan ooppera-areenalla 20.6.2010 osallistuimme radioituun Jumalanpalvelukseen ja pääjuhlaan. Päivien päätteeksi saimme nähdä Panu Rajalan kirjoittaman ja Ilkka Kuusiston säveltämän Taipaaleenjoki-oopperan. Matkalle osallistujien mielestä ooppera oli mahtava kokemus ja syviä tunteita herättävä.

KESÄJUHLAT

Kaatuneitten Omaisten Liiton piirijaon aikana osallistuimme valtakunnallisiin kesäjuhliin Lappeenrannassa 12-13. 06.2004. Siellä sovittiin sotaorpopatsaan suunnittelemisesta ja valittiin patsastoimikunta. Yhdistyksemme silloinen puheenjohtaja Pirkko Myllyoja valittiin patsastoimikuntaan, joka kokoontui useita kertoja kerran myös Hämeenlinnassa. Hämeenlinna oli myös ehdolla patsaan sijoituspaikkana. Lopulliseksi sijoituspaikaksi tuli sittemmin Lappeenranta, jossa patsas 12.08.2012 paljastettiin. Vuorollaan yhdistykset järjestivät Hämeen piirin alueella juhlia paikallisyhdistysten edustajille. Vuonna 2006 Ylä- Pirkanmaan yhdistys järjesti juhlat Virroilla, sitten seurasivat Jokioinen, Tampere, Kanta- Häme Suvipielisellä 16.08.2008 ja Lahti.

Jumalanpalvelus Pyhän Marian kirkossa 13.06.2004

Kesäjuhlat Virroilla 2006

Sointu Lintula muistelee matkaansa Jokioisten kesäpäivillä ”kappeeraiteisella”

Kesän alussa 2005 meillä sotaorvoilla oli taas kokoontuminen yhteen. Se on aina iloinen asia. Yhteenkuuluvuus on tullut tueksemme, isän menetys sodassa meille kaikille.

Nyt matkustamme kapearaiteisella museojunalla, Jokioinen-Minkiö. Jokioisten ja Humppilan kuntien alueella on liikennöity jo 110-vuoden ajan, Jokioisten rautatienä ennen museorautatietä. En ole aikaisemmin käynyt Minkiössä. Juna puuskuttaa mutkan takaa esiin Jokioisten asemalle. Se on pieni juna, kapeat raiteet. Se tuo sykähdyttävänä mieleeni tapahtuman lapsuudesta. Nousemme junaan. Jokainen etsii paikan itselleen. Nauravat äänet kaikuivat ja juna lähtee. Istun kovalle penkille, konduktööri antaa meille ”piletit”, aivan vanhan pienen lipun. Otan paikan ikkunavaunusta. Voin katsoa vehreitä maalaismaisemia. Vaunuun tulee ohjelmaakin. Taitaa olla ”pirtutrokarikin” liikkeellä. Poliisit tulevat muka tutkimaan.

Nyt en tajua enää, mitä ympärillä tapahtuu. Ystävä vieressä kysyy, mikä minulle tuli, kun en enää näytä kuuntelevan lainkaan. Olen vaipunut omiin ajatuksiini. Tämähän on samanlainen juna, jolla ensi kertaa lapsena pääsin yksin matkustamaan mummun luokse, ja junassa. Ehkä lienee ollut samanlainen veturikin. Muistan sen jännityksen kihelmöinnin iholla, kun yksin etsin istumapaikka. Näin ulos ikkunasta, äiti vilkutti siellä. En ollut vielä koulussa. Taisin olla vain 5-vuotias. Äiti antoi ruikutettuani tarpeeksi luvan matkata yksin junalla asemalle parin kilometrin matkan. Se oli pienen kylän asema, Hyvinkää-Karkkila radan varrella. Mummu oli vastassa. Olin kuullut äidin pyytävän konduktööriä huolehtimaan, että tyttö pääsee alas. Se oli turvallista matkaa silloin pienelle tytölle. Saavumme Minkiöön, ja herään muistoistani. Mikä on seuraava matka!

Konduktööri viheltää. Juna lähtee

Tulimme perille ja juna jatkaa matkaa

HÄMEENLINNALAISTEN JÄRJESTELYVUORO SUVIPIELISELLÄ 16.08.2008

Kesäjuhlien vieraat kokoontuneet kukkien laskuun Ahveniston sankarihaudalla.

Kukat on laskettu

Sankarihaudalla käynnin jälkeen kokoontuimme reservialiupseerien majalla Suvipielisellä

Lipunnostoa seurataan

Tauno Strengell luovuttamassa Lahden yhdistyksen juhlakirjaa

Tervehdysten, ohjelmaesitysten ja seurapelien jälkeen kuului keittiövastaava ylivääpeli Pekan käsky: ”Sopalle”.